

Dr. Nurcan İNCİ FIRAT

**AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ'NDEKİ BAZI MÜZELERDE BULUNAN
OSMANLI DUVAR ÇİNİLERİNDEN BİRKAÇ ÖRNEK VE
DÜŞÜNDÜRDÜKLERİ**

Osmanlı eserleri değerlendirilirken, Türkiye dışındaki örnekleri de unutmamak gerekir. Bunların bir kısmını, bir zamanlar Osmanlı egemenliği altında bulunan topraklardaki mimari eserlerimiz oluştururken, bir kısmını da çeşitli nedenlerle yurt dışına çıkmış ve daha geniş bir coğrafyaya yayılmış olan taşınabilir eserler ile, mimari eserlerden sökülen bazı parçalar oluşturmaktadır.

Aslında, çeşitli ülkelerin müzelerinde, arşivlerinde, kütüphanelerinde ve özel koleksiyonlarda bulunan, Türk eserlerinin tümünün tespit edilmesi ve değerlendirilmesi, Türk Sanatının daha iyi anlaşılması açısından önemlidir. Çini, seramik, halı, kilim, kumaş, minyatür, taş, ahşap, maden, cam ve hat gibi, Türk sanatının çeşitli dallarından pek çok örneğe dünya müzelerinde ve koleksiyonlarında rastlanılmaktadır. 22 Ocak - 12 Nisan 2005 tarihleri arasında Londra'daki, İngiliz Kraliyet Sanat Akademisinde (Royal Academy of Arts) açılan "Türkler; Bin Yılın Yolculuğu 600-1600" (Turks, A Journey of a Thousand Years, 600-1600) sergisinde olduğu gibi, dünyanın bir çok müze ve koleksiyonlarındaki Türk eserlerinden 376 değişik örneğin bir araya getirilmesi, Türk eserlerinin dünya üzerindeki dağılımını göstermektedir. Dünyaya dağılmış olan Türk eserleri arasında, Osmanlı çini ve seramikleri de önemli bir yer tutmaktadır.

16 Eylül- 15 Aralık 1989 tarihleri arasında İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi'nin yer aldığı İbrahim Paşa Sarayı'nda açılan Uluslararası "İznik Çinileri" sergisinde de, Türkiye dışında; Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere, Almanya, İsveç, Avusturya, Fransa, İtalya, Portekiz, Danimarka, Suriye, Ürdün, Lübnan, Kuveyt ve Hong Kong'daki birçok müze ve özel koleksiyondan derlenen 200 kadar parçanın sergilenmesi, Osmanlı çini ve seramiklerinin dünyanın dört bir yanına ne denli yayıldığını göstermiştir. Mutlaka daha bir çok benzer örnek, dünyanın çeşitli müze ve koleksiyonlarında yer almaktadır.

Geçen yıllarda, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki bazı müzelerde sergilenmekte olan, Anadolu'dan gitmiş pek çok eserle karşılaştım. Bu müzelerde gördüğüm, sergilenen eserlerin dışında,

müzelerin depolarında da, Anadolu'dan daha pek çok eserin bulunduğunu tahmin etmek, akla uzak bir ihtimal olmasa gerek. Bu yüzden, değişik zamanlarda, bu müzelerin sergilerinde, daha farklı Anadolu eserleriyle karşılaşmak mümkün olabilir. Buralarda sergilenen, Türk-İslam Sanatına ait eserlerin başında Osmanlı çini ve seramikleri gelmektedir. Bu çini eserler; tabak, vazo, kase, çanak, kandil, şamdan, sürahi, leğen, testi, kavanoz, bardak, kupa, maşrapa gibi, taşınabilen çeşitli parçalar şeklinde ya da Anadolu'daki mimari eserler üzerinden sökülmüş duvar çinileri şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Bu yazıda sadece duvar çinilerinden bir kaç örnek üzerinde duracağım. Çünkü burada önemle üzerinde durulması gereken nokta, Türkiye'deki bir mimari eserin parçası durumunda, yani mimari eserin taşıyla, toprağıyla, harcıyla kaynaşmış durumda olan duvar çinilerinin, mimari eser üzerinden sökülerek götürülmüş olmasıdır. Bir mimari eserin ayrılmaz parçası olan süsleme elemanlarının, bir şekilde eserin bünyesinden koparılması; mimari eserin tahrip edilmesine neden olduğu gibi, o parçanın ait olduğu mekandan ve toplumdan uzaklaştırılmasına da neden olmaktadır.

Amerika Birleşik Devletleri'ndeki bazı müzelerde gördüğüm ve burada tanıtmaya çalışacağım bir kaç Osmanlı Dönemi duvar çinisi, aslında bugün dünyanın en önde gelen müzelerinde, çok iyi ortamlarda sergilenmektedir. Bunlardan biri, hem dünyanın en büyük ve en güzel müzelerinden biri, hem de Amerika'nın en seçkin kültür ve sanat merkezi olan New York'taki Metropolitan Müze'sidir. (Foto:1) Gerek sanat eserleri, gerekse diğer kültür ve sanat olaylarıyla insanları kendine çeken bu müzedeki Anadolu Uygarlıklarına ait seçkin örnekler arasında, Osmanlı çini ve seramiklerinin önemli bir yeri vardır. Bu önemli müzede, gelişim ve değişim gösteren Osmanlı çini ve seramiklerindeki asıl ağırlık İznik örneklerine verilmiştir. Sıralı tekniğinde mavi-beyaz ve çok renkli; kase, testi, kandil, tabak gibi seramik eserler ve duvar çinileri bu müzede gerçekten zengin bir İznik çini koleksiyonu meydana getirmiştir. Metropolitan Müze'sindeki bu eserler arasında değinmek istediğim, panolar halindeki duvar çini örnekleridir. Bu müzede, 1989 yılında sergide

olan bitkisel desenli beş çini parçasının; karakterlerinden ve müzedeki bilgilerden, bunların 16.yüzyılın ikinci yarısına ait İznik çinileri olduğu anlaşılmaktadır.

Bu beş çini parçasından; 1989 yılında Metropolitan Müze'sinin İslam Eserleri bölümünde, girişin sağında ve solunda yer alan ikisi "Composite body painted and glazed Ottoman period İznik 2nd half XVI. century, Gift of J Pierpont Morgan, 1917, 17.190.2083.2085 " bilgileri ile, sergilenmekteydi. (Foto:2-3) Fotoğraflarını gördüğümüz bu iki çini panonun, dış bordürleri benzer desenli bir palmet sırasıyla çevrilidir. İkinci fotoğrafta görülen örnek, ortada 16 parça kare, kenarlarda dörder adet dikdörtgen, köşelerde ikişer adet üçgen çini parçasından oluşan pano şeklindedir. Üçüncü fotoğraftaki örnek ise, ortada dokuz parça kare, kenarlarda üçer dikdörtgen, köşelerde ikişer üçgen çini parçasından oluşmaktadır.

Müzedeki bu bölümdeki diğer 3 ayrı çini parçasından; bir kemer köşeliğinin sağ ve sol kısımlarını içeren örnek ise, "Tile spandrels Composite body painted and glazed İznik second half XVI.century, Gift of William Basgood Field, 02.5.89.90 " bilgileri ile, (Foto:5) diğer ikisi ise, "Tile panels, Composite body painted and glazed, Ottoman period İznik 2nd half of XVI. century, Gift of J Pierpont Morgan, 17.190.2084.2087.2088 " bilgileri ile sergilenmekteydi. (Foto:7-9) Yedinci fotoğrafta görülen örnek, sadece kare şeklinde oniki parça çiniden oluşmuştur. Dokuzuncu fotoğraftaki çini pano ise, dört köşeyi dolaşan daha farklı desenli bir bordürle sınırlanmış ve ortada dokuz parça kare, kenarlarda üçer adet dikdörtgen, köşelerde ikişer adet üçgen çini parçasından oluşmuştur.

Metropolitan Müze'sindeki bu beş tane duvar çinisi şeklindeki mimari parçanın (Foto:2-3-5-7-9), desen, renk ve kompozisyon açısından Türk çini sanatının Osmanlı mimarisindeki önemli örneklerinden olduğu görülmüştür. Ancak, bu müzedeki söz ettiğimiz duvar çini parçalarının, hangi yapılara ait oldukları maalesef belirtilmemiştir. Oysa bu çinilerin, Anadolu'dan bir yerlerden git-tiği açıktır. Örneğin yapılan kaynak araştırmasın-

da anlaşılmıştır ki, üçüncü fotoğraftaki çini panonun karelerinde gördüğümüz desenin bir benzerini, İstanbul II. Selim Türbe'sindeki (1576 / 7) duvar çinilerinin bir grubunda da görebiliyoruz. (Foto: 4)

Bu müzedeki bazı çini parçaların benzer örneklerinin farklı müzelerde de, sergilendiği yapıları araştırmalarda anlaşılmıştır. Örneğin, beşinci fotoğrafta görülen kemer köşeliği şeklindeki çini parçalarının aynısından İstanbul'da Çinili Köşk'te de bir tane olduğu yaptığım kaynak araştırmasında anlaşılmış ve yerinde görülerek incelenmiştir. (Foto:6) "Anadolu Medeniyetleri , III, 1983, sayfa 208" ve "Türk Çini ve Keramikleri, Çinili Köşk, 1992, sayfa 97" gibi yayınlarda da yer alan Çinili Köşk'teki bu eser " Çok renkli çini kemer dolgusu, Çinili Köşk 41/496, 16. Yüzyılın ikinci yarısı , İznik " bilgileri ile kayıtlıdır. Beş ve altıncı fotoğrafta görülen üçgen şeklindeki çini kemer köşelikleri, tek parça olup, iki yanı düz, üçüncü yanını ise, C ve S kıvrımlarıyla hareketlendirilerek sınırlandırılmıştır. Çinili Köşk'te bulunan altıncı fotoğrafta gördüğümüz çini parçası ile, Metropolitan Müze'sinde bulunan beşinci fotoğrafta gördüğümüz çini parçalarının aynı formda olması, aynı renk, desen ve kompozisyon özelliklerini taşıması dikkat çekicidir. Müze yetkililerinin de düşündüğü gibi, bir sivil mimarlık eserine ait olabileceği sanılan bu örnekler aynı yapıya yada farklı yapılara ait olabilir. Fakat bu çini parçalarının en azından aynı çini atölyesine ait oldukları ortadadır.

Yedinci fotoğraftaki çini parçasının da, renk, desen ve kompozisyon açısından bir benzerini geçtiğimiz aylarda Londra'da açılan " Türkler " sergisinde görüyoruz. (Foto:8) Kare şeklinde dört parçanın birleşmesinden oluşan sekizinci fotoğrafta gördüğümüz Londra'daki bu çini panonun, sergi kataloğundaki bilgileri " Tile panel, c:1570-80, İznik,Turkey, Underglaze painted ceramic 49.4 x 48.5 cm (each square: 24 x 24.5 cm) Calouste Gulbenkian Museum, Lisbon, 1668 " şeklindedir. Bu bilgilerden, sergiye Lizbon'daki Gülbenkian Müze'sinden geldiğini öğrendiğimiz sekizinci fotoğraftaki örnek ile, yedinci fotoğrafta görülen Newyork Metropolitan Müze'sindeki örnek muhtemelen aynı atölyenin ürünü ve aynı ya-

pının bir parçası olmalıdır. Bu durum Osmanlı çinilerinin her bir karesinin, dünyanın değişik yerlerine nasıl dağıldığını ve sergiden sergiye nasıl gezdiğini bir kez daha göstermektedir.

Aynı yıl görme olanağı bulduğum Boston "Harvard University Art Museums " bünyesindeki Artur M. Sackler Müze'sinde (Foto:10) karşılaştığım, çini panonun, Metropolitan Müze'sindeki örneklerin aksine hangi yapıdan geldiği belirtilmişti. Bu çini panonun yanında yer alan "Tiles from the Rüstem Paşa Mosque, Turkey, Ottoman, İznik, ca 1561 underglaze polychrome ceramic. Gift of John Goellet, 1960, 23 a, b, The Edwin Binney, 3 rd. collection of Turkish at the Harvard University Art Museums, 1985 - 323 " şeklindeki bilgi, çini parçasının hangi camiye ait olduğunu göstermesi açısından önemlidir. (Foto:11) İstanbul Rüstem Paşa Camisine ait olan onbirinci fotoğraftaki bu örnek; ritmik olarak düzenlenmiş, kare şeklinde üç çini parçasından ibarettir. Ülkemizden kilometrelerce uzaktaki bu müzede, İstanbul Rüstem Paşa Cami çinilerinin bir kaç karesiyle karşılaşmak beni şaşırtmıştı. En önemli Osmanlı çinilerine sahip yapıların başında gelen ve sadrazam Rüstem Paşa tarafından 1561 yılında Mimar Sinan'a yaptırılan İstanbul Rüstem Paşa Cami çinilerinden daha sonra, 21.6.1998 tarihli Hürriyet Gazetesinde; Sayın Murat Bardakçı'nın, Metropolitan Müze'sine alınmak istenilen İstanbul Rüstem Paşa Camii ve Bursa Yeşil Türbe çinilerinden bahsetmesi, zaman zaman bu konuların uluslararası müzayedelere yansması Türk eserlerinin yurt dışına çıkarılması konusunun hiç bir zaman gündemden düşmediğini göstermektedir.

Boston'daki bu küçük müzeden başka, Amerika Birleşik Devletlerinin en büyük müzelerinden biri olan Boston Güzel Sanatlar Müze'sinin (Boston Museum of Fine Arts) (Foto:12) İslam Sanatları Bölümünde, Osmanlı Devrine ait karşılaştığım en önemli eserlerden birisi de alınlık şeklinde bir çini panoydu. Müzedeki bu eserin yanında ise, "Tile panel, Turkey, İznik Ottoman dynasty, 1573. Composite body, underglaze, painted Bequest of Mrs Martin Brimmer, 06.2437" şeklinde bilgiler yer almaktaydı. (Foto:13) Bu alınlık, farklı ebatlarda çini parçalarının birleşmesiyle

oluşturmuştur. Burada da Metropolitan Müze'sindeki örneklerde olduğu gibi çini alınlığının hangi yapıdan geldiği belirtilmemişti. Ancak, yaptığım kaynak araştırmasında, Sayın M. Önder, Sayın S. Eyice, Sayın Ş. Yetkin, Sayın F. Yenişehirlioğlu ve Sayın G. Öney'in yazılarında, bazı Avrupa müzelerinde aynı özelliklerde çini alınlıklarının bulunduğu belirtilmiştir. Bu yazıların kimilerinde, alınlık şeklindeki çini parçalarının, tartışmalı da olsa, İstanbul Piyale Paşa Camiine ait olabileceğinden söz edilmektedir. Bu bilgilere göre, onüçüncü fotoğrafta gördüğümüz Amerika'daki bu çini alınlıktan, Berlin Devlet Müzeleri (Staatliche Museen Zu Berlin) (Foto:14), Köln Kunstgewerbe Müzesi, Paris Louvre Müzesi (Musée du Louvre) (Foto:15), Viyana'da, Avusturya Geleneksel / Uygulamalı Sanatlar Müzesi (Österreichisches Museum Für Angewandte Kunst)(Foto:16), Lizbon Gülbenkyan Vakıf Müzesi ve Londra Victoria and Albert Müzesinde (Foto:17) de olduğu ve bunların çinileriyle ün kazanmış İstanbul Piyale Paşa Camiine (Tersane Cami) ait olabileceği öğrenilmiştir. Sayın M. Önder'in yayınlarında, İstanbul Piyale Paşa Camiinden çalınan 8 adet çini pencere alınlığından dördünün Berlin, Paris, Viyana ve Lizbon'daki bu müzelerde olduğu diğer dördünün ise, nerede olduğunun bilinmediği ve bunların muhtemelen 1889 yıllarında ülke dışına çıkarıldığı ifade edilmiştir. Ancak yapılan araştırmada aynı çini alınlıktan Köln ve Londra'da da olduğu anlaşılmaktadır. Berlin, Paris, Viyana, Lizbon, Köln ve Londra'daki bu çini alınlıklar incelendiğinde, Boston Güzel Sanatlar Müzesinde karşılaştığım çini alınlıkla desen, renk ve kompozisyon açısından çok benzer olduğu görülmektedir. Boston'daki müzede, alınlığa ait verilen bilgiler arasında yer alan 1573 tarihinin, Piyale Paşa Caminin yapılış tarihine denk düşmesi ve diğer müzelerdeki örneklerin kayıtlarında da Piyale Paşa Cami adının geçmesi; Berlin, Paris, Viyana, Lizbon, Köln, Londra ve Boston'daki bu yedi müzede yer alan çini alınlıklarının, 1573 yılında Kaptan-ı Derya Piyale Paşa tarafından Mimar Sinan'a yaptırılan ve Tersane Cami olarak da anılan Piyale Paşa Camisinin, farklı pencerelerine ait, çini alınlıklar olabileceğini düşündürmektedir. Fakat, Sayın S. Eyice yazısında; Louvre Müze'sinde Piyale Pa-

şâ Cami panosu olarak yayınlara geçmiş bu çini alınlıktan söz etmiş, ancak söz konusu camide yaptığı incelemede mihrabın iki yanındaki pence-re üzerinde çini olduğunu gösteren iz bulamadığını, bilakis klasik üslupta kalemişi izlerine rastladığını bu nedenle Louvre'daki çini panonun, Piyale Paşa Caminin ya başka bir yerinden yada başka bir eserden sökülmuş olabileceğini belirtmiş fakat bu yazısında, bu konuya açıklık getirilmemiştir. Sayın Ş. Yetkin'de bu çini alınlıkların Piyale Paşa Camine ait olup olmadığının kesin olarak bilinemediğini, Sayın F. Yenişehirlioğlu ise, yazısında İstanbul Piyale Paşa Camine ait olduğu söylenen Viyana'daki müzede yer alan çini alınlığın benzerlerinin, Avrupa Müzelerinde ve Amerika'da bulunduğunu, ancak söz konusu caminin pencere alınlıklarında kalem işleri olduğunu bu nedenle, bu çini alınlıkların Piyale Paşa Camine değil de başka bir yapıya ait olabileceğini ileri sürülmüştür. Avrupa müzelerinde yer alan söz konusu çini alınlıklar ile Boston Güzel Sanatlar Müze'sindeki alınlığın, Piyale Paşa Camine ait olduğu düşüncesini bir yana bıraksak dahi, bu alınlıkların; en azından aynı çini atölyesinde yapılmış ve aynı yapıya ait oldukları ortadadır. (Foto:13-14-15-16-17)

16. yüzyıla ait olan yukarıda sözünü ettiğimiz bütün bu çini parçalarda, bitkisel motifler hakimdir. Bu motifler, simetrik ve geometrik bir kompozisyon oluşturmaktadır. Sır altı tekniğinde yapılmış İznik çinileriyle ünlü Rüstem Paşa Cami çinileri ve Piyale Paşa Cami çinileri gibi, 16. yüzyıla ait çini örneklerinde, genellikle; mavi ve lacivert tonları ile beyaz, yeşil, kırmızı, renkler göze çarpmakta ve kıvrık dallar, yapraklar, lale, menekşe, sümbül, karanfil, şakayık, papatya, gül goncası ile, palmet ve rumiler, madalyonlar, bahar dalları, çiçek rozetleri, çin bulutları büyük bir uyum içersinde kullanılarak başarılı bir kompozisyon çizmektedirler. Bu renk, desen ve kompozisyon özelliklerini bugün Anadolu'dan çok uzaklarda koruma altına alınmış olan yukarıda değindiğim çini örneklerinde de görebiliyoruz.

İznik'te üretilmiş olan Osmanlı çini ve seramik örnekleri, hem yurt içinde, hem yurt dışında büyük hayranlık kazanmış ve dünyanın dört bir

yanındaki müze ve koleksiyonlara dahil edilmiştir. Amerika'daki sözünü ettiğim müzelerin hepsinde, diğer Türk eserleri gibi Osmanlı çini ve seramiklerini de değişik duygular içerisinde izledim. Bir yandan, uzaklarda, yabancı bir kültürün içinde olmaları nedeniyle üzüldükten, bir yandan da, Türk eserlerine insanların gösterdiği ilgiyi görerek, gururla seyrettim. Osmanlı çini ve seramikleri önünde, kalabalık grupların takılıp kalmalarını ve hayranlıkla bu eserlere bakışlarını izlemek güzel, ancak memleketinden çıkmış, kaynağından koparılmış bu eserlerin, Türkiye'den kilometrelerce uzakta olduğunu görmek insana hüznün veriyor. Bu durum, ülkemizde neden eski eserlerimizin yeterince kıymetinin bilinmediğini, daha fazla ilgilenilmediğini, bu kitlelerinin gösterdiği ilginin, neden ülkemiz insanları tarafından da oluşturulmadığını düşündürüyor ve ülkemizdeki müzelerin de oradaki gibi canlılık içerisinde olması, ziyaretçilerle dolup taşması, ve sanat eserlerimize gereken ilginin çekilmesi arzusunun uyandırıyor. Dolayısıyla, ülkemizdeki eserlerin korunması, sergilenmesi, tanıtılması ve yeterli izleyici oluşturulması, eski eser ile ilgili zaten bir avuç olan uzman personelin maddi ve manevi açıdan desteklenerek sayılarının artırılması, kısaca eski eserlerimizin korunması ve yaşatılması için biran önce bir takım tedbirler alınması gerektiği ortaya çıkıyor.

Toplumlar, kültürel miraslarına toplu halde ve bilinçli olarak sahip çıkmalıdır. Dünyadaki bütün toplumların ortaya koydukları sanat eserlerinin kıymetinin bilinmesi, korunması ve değerlendirilmesi gereklidir. Özellikle kaynağından koparılmadan korunması ve yaşatılması ayrı bir önem taşımaktadır. Bir mimari eserle kaynaşarak onunla bütünleşmiş olan duvar çinilerinin yapıyla bir bütün olarak yaşaması yerine, kaynağından koparılması ve boşlukta bir parça halinde yaşaması doğru değildir. Vurgulamaya çalıştığım bu konu nedeniyledir ki, Amerika'da bazı müzelerde gördüğüm bir çok eser içerisinden burada, sadece mimari eserlerden sökülmüş, yani Türkiye'de mimari eserin bünyesinde kalması gerekirken, bir şekilde yurt dışına çıkarılmış duvar çinilerinden birkaç örneği tanıtmayı uygun buldum. Türk eserlerinin çeşitli yollarla yurt dışına çıkması, maalesef geçmişte olduğu gibi günümüzde de ülkemizin gün-

deminde olan bir konudur. Son yıllarda eski eser hırsızlığının daha yoğunlaşması, özellikle çinilerin binalardan sökülerek götürülmesi üzüntü vericidir. İlgili kuruluşlarla birlikte, milletçe bu konuya çözüm bulmalıyız. Öncelikle yurt içi ve yurt dışındaki eski eserlerimizin ilgili kuruluşlardaki konunun uzmanları tarafından envanterlerinin bir an önce yapılması ve eserlerimize gereken önemin verilmesi zorunludur. Çünkü toplumların meydana getirmiş oldukları eserlere sahip çıkmaları, onları bir bütün olarak korumaları ve gelecek kuşaklara bir bütün olarak ulaştırmaları gerektiğine inanıyorum.

KAYNAKLAR:

- 1- ACAR, Özgen "Türkiye'den Kaçırılan Eski Eserler Vergi İndirimi Karşılığında Vakıflara Bağışlanıyor." ANTİK DEKOR, Sayı: 14, 1992, s: 62-66
- 2- ACAR, Özgen "Metropolitan'ın Galerilerinden" ANTİK DEKOR, sayı:29, 1995, s:96-104
- 3-ALTUN, Ara (Editör), Osmanlı'da Çini Seramik Öyküsü, İstanbul Menkul Kıymetler Borsası, İstanbul.
- 4-ANADOLU MEDENİYETLERİ, III, Selçuklu/Osmanlı, Topkapı Sarayı Müzesi, İstanbul, 22 Mayıs-30 Ekim,1983, s:208 T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- 5-CUMHURİYET GAZETESİ "Türkler Londra'yı fethetti" 23 Ocak 2005, s:20
- 6- ATASOY, Nurhan "1989 İznik Yılı" SANDOZ BÜLTENİ, sayı:34, 1989/2, s:10-12
- 7-BARDAKÇI, Murat "Göz Göre Göre Çalınmış Çini Alacaklar" HÜRRİYET GAZETESİ, 21.6.1998,
- 8-EYİCE, Semavi, "Piyale Paşa Camii Çini Alınlıkları ve Bir Eski Eser Hırsızı" ÇAĞRI DERGİSİ (Konya) , sayı:202, Kasım1974, s:7-8
- 9-HÜRRİYET GAZETESİ, Pazar Eki, "Türkler Sergisi ile ilgili" 23 Ocak 2005, s:13, ve 30 Ocak 2005, s:10
- 10-KARADUMAN, Hüseyin "Beyşehir Eşrefoğlu Cami Kapısına ait Panoların Ülkemize İadesi Ve Düşündürdükleri" ANTİK DEKOR, sayı:54, 1999, s:150-153
- 11-KARADUMAN, Hüseyin " Halil Ethem ve Eski Eserlerimizin Korunmasına Yönelik Bir Yaklaşım "VAKIFLAR DERGİSİ, Sayı:28, 2004, s:291-306
- 12-ORAL,Zeynep " Batı'yı önyargılardan arındırma " CUMHURİYET GAZETESİ, 29 Ocak 2005, s:15
- 13-ÖNEY, Gönül, Türk Çini Sanatı, İstanbul, 1976, s:82-83-85-v.s
- 14-ÖNDER, Mehmet "Piyale Paşa Cami Çinileri" ÇAĞRI DERGİSİ (Konya), sayı:199, Ağustos 1974, s:6-8
- 15-ÖNDER, Mehmet,Yurt Dışı Müzelerinde Türk Eserleri, Ankara 1983
- 16-ÖNDER, Mehmet "Berlin Müzesindeki Selçuklu Eserleri "VAKIF VE KÜLTÜR, sayı:4,1999,s:17-19
- 17-PASİNLİ, Alpay- BALAMAN, Salıha, Türk Çini ve Keramikleri, Çinili Köşk, İstanbul Arkeoloji Müzeleri, Mayıs 1992, s:97
- 18-YENİŞEHİRLİOĞLU, Filiz "Osmanlı Eserlerinin Avrupa'daki Dağılım Nedenleri ve Viyana Müzelerinde Osmanlı Eserleri I-II "TARİH VE TOPLUM, II/12, (Aralık 1984), s:40-45; III/13, (Ocak 1985), s:32-35
- 19-YENİŞEHİRLİOĞLU, Filiz "İznik Çinileri ve İznik Yılı Etkinlikleri " MÜZE, 23, 1990, s:34-37
- 20-YENİŞEHİRLİOĞLU, Filiz "Osmanlı Dönemi Yapılarında Bulunan Çini Kaplamalar Ve Restorasyon Sorunları " RÖLÖVE VE RESTORASYON DERGİSİ, 4, (I. Restorasyon Semineri Özel Sayısı) Ankara 1982, s: 43-64
- 21-YETKİN Şerare, "Mimar Sinan'ın Eserlerinde Çini Süsleme Düzeni "MİMARBAŞI KOCA SİNAN'IN, YAŞADIĞI ÇAĞ VE ESERLERİ, İstanbul 1988, s: 479-498
- 22- İznik Çinileri Sergisi Broşürü. (Türk İslam Eserleri Müzesi, 16 Eylül- 15 Aralık 1989)
- 23- "Turks, A Journey of a Thousand Years, 600-1600, Royal Academy of Art" (Türkler; Bin Yılın Yolculuğu 600-1600, Sergi Kataloğu) Londra 2005, Kataloğ No:329, s:348-349, 460

NOT: Kaynak gösterilenler dışındaki fotoğraflar, 1989 yılında Dr. Nurcan İNCİ FIRAT tarafından yerinde çekilmiştir.

Foto 1: New York, Metropolitan Müzesi İç Görünüm, Giriş Bölümü.

Foto 2: Bordürlü Çini Pano; İznik, Osmanlı /16. Yüzyılın ikinci yarısı, New York, Metropolitan Müzesi.

Foto 3: Bordürlü Çini Pano; İznik, Osmanlı /16.Yüzyılın ikinci yarısı, New York, Metropolitan Müzesi.

Foto 4: Çini Pano, İstanbul II. Selim Türbesi (1576/7).

Kaynak: Yenişehirlioğlu F. "Osmanlı Dönemi Yapılarında Bulunan Çini Kaplamalar ve Restorasyon Sorunları" RÖLÖVE VE RESTORASYON DERGİSİ, 4, Ankara 1982, s: 43-64.

Foto 5: Kemer köşeliği şeklinde sağ ve sol köşelere ait çini parçaları, İznik Osmanlı/16. Yüzyılın ikinci yarısı, New York, Metropolitan Müzesi.

Foto 6: Kemer Köşeliği şeklinde sol köşeye ait çini parçası, İznik, Osmanlı/16. Yüzyılın ikinci yarısı, İstanbul/Çinili Köşk. Kaynak: Pasinli A-Balaman S, Türk Çini ve Keramikleri, Çinili Köşk, 1992, s: 97.

Foto 7: Bordürsüz Çini Pano, İznik, Osmanlı/16. Yüzyılın ikinci yarısı, New York, Metropolitan Müzesi.

Foto 9: Bordürlü Çini Pano, İznik, Osmanlı /16. Yüzyılın ikinci yarısı, New York, Metropolitan Müzesi.

Foto 8: Bordürsüz Çini Pano, İznik, Osmanlı/16. Yüzyılın ikinci yarısı, (1560-80)

Lizbon, Calouste Gülbekyan Müzesi.

Kaynak: Turks, A Journey of a Thousand Years, 600-1600- (Türkler; Bin Yılın Yolculuğu 600-1600, Sergi Kataloğu) Londra Royal Academy of Art 2005, Kataloğ No: 329, s: 348-349, 460.

Foto 10: Boston, Harvard University Art Museumes/Artur M. Sackler Müzesi Dış Görünüm.

Foto 11: Bordürsüz Çini Pano, İstanbul, Rüstem Paşa Camii'nden, İznik, Osmanlı/1561, Artur M. Sackler Müzesi.

510

Foto 12: Boston Güzel Sanatlar Müzesi (Museum of Fine Arts) Ön cephe.

Foto 13: Alınlık şeklindeki çini pano, İznik, Osmanlı/1573, Boston, Güzel Sanatlar Müzesi (Museum of Fine Arts).

Foto 14: Alınlık şeklindeki çini pano, İstanbul Piyale Paşa Camii'nden. İznik, Osmanlı/16. Yüzyıl, Berlin Devlet Müzeleri.
Kaynak: Önder, M, Yurt Dışı Müzelerinde Türk Eserleri, Ank 1983, s: 29.

Foto 15: Alınlık şeklindeki çini pano, İstanbul Piyale Paşa Camii'nden. İznik, Osmanlı/16. Yüzyıl, Paris Louvre Müzesi.
Kaynak: Önder, M, Yurt Dışı Müzelerinde Türk Eserleri, Ank 1983, s: 58.

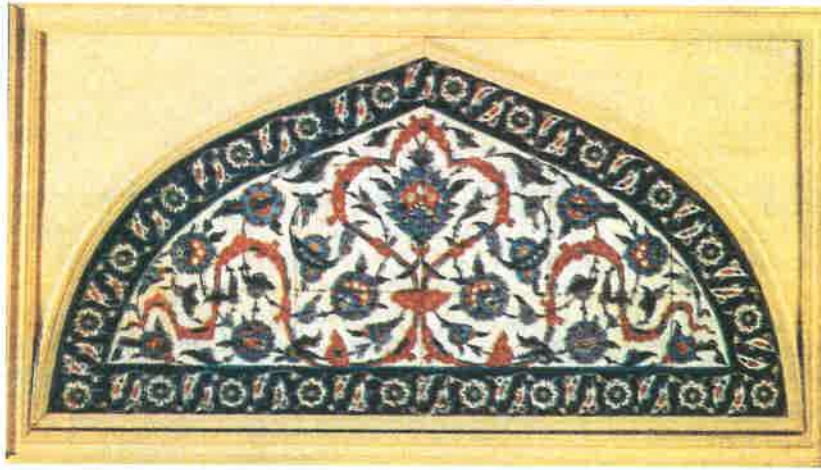

Foto 16: Alınlık şeklindeki çini pano, Osmanlı/16. Yüzyıl, 7 Viyana'da, Avusturya Geleneksel/Uygulamalı Sanatlar Müzesi, Env. Nr. Ke 3381.
Kaynak: Yenişehirlioğlu, F "Viyana Müzelerinde Osmanlı Eserleri II" TARİH VE TOPLUM, Ocak 1985, III/13, s: 32-35.

Foto 17: Alınlık şeklindeki çini pano, Osmanlı/16. Yüzyıl, Londra Victoria And Albert Müzesi.
Kaynak: Mutena SEZGİN, 2005.